

Michał Klementowicz

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Argumentacja *ex auctoritate* w uzasadnianiu twierdzeń w tekstach homilii

Praca nad przygotowaniem tekstu wymaga, aby prezentowane w czasie wypowiedzi zagadnienia były zbieżne ze stanem wiedzy, jakim dysponuje potencjalny słuchacz lub czytelnik. Teoretycy lingwistyki podkreślają, że w komunikacji powinien zaistnieć stan harmonii pomiędzy nadawcą i odbiorcą. Ma to wpływać na zrozumienie prezentowanych znaczeń [De Beaugrande, Dressler 1990: 119]. Wskazana perspektywa dotyczy również liturgicznego głoszenia słowa, tzn. homilii¹. U jej podstaw leży kategoria tekstu „w procesie”. Chodzi o komunikat, w którym odsłaniane są stopniowo i sukcesywnie przyswajane treści teologiczne [Klementowicz 2019: 12–15]. Ich recepcja w ramach dyskursu liturgicznego² to jednak wysiłek wymagający zaplanowanych działań.

---

1 Teologiczne rozumienie terminu *homilia* związane jest z odsłanianiem misterium Chrystusa w czasie liturgii. Podstawą są tutaj teksty biblijne, treści liturgiczne i przekaz Magisterium Kościoła, które pozostają w dialogu z życiem odbiorców głoszonego słowa [Dyk 2017: 27–43]. Przywołane rozumienie nie jest jednak przedmiotem niniejszego opracowania. Koresponduje zaś z treścią artykułu w takim wymiarze, w jakim budowanie wypowiedzi przy ambonie daje podstawę (na przykładzie antycznych wzorców) do formułowania nowego typu wypowiedzi, tzn. *ars praedicandi* [Dyk, Klementowicz, Wyrostkiewicz 2019: 22–33].

2 *Dyskurs liturgiczny* nie jest terminem powszechnie wykorzystywanym w teologii. Zwrócenie na niego uwagi wydaje się jednak istotne, ponieważ dotyczy wypowiedzi, jakie pojawiają się w przestrzeni sprawowanej celebracji Mszy św. i nabożeństw. Są to przede wszystkim teksty liturgiczne oraz biblijne zamieszczone w mszale i lekcjonarzu. Do opisywanej struktury należy zaliczyć ponadto teksty przygotowywane przez przewodniczącego liturgii. W tej grupie mieszczą się homilia, ale także wprowadzenie do celebracji i rozesłanie. Wszystkie wymienione teksty, pojawiając się w kontekście sprawowanej celebracji, tworzą właśnie dyskurs. W ujęciu lingwistyki tekstu pozwala to na ich analizowanie i formu-

Efektywnemu kształtowi wypowiedzi mogą służyć narzędzia wykorzystywane w retoryce. Jedną z możliwości jest aplikowanie w homilii argumentacji *ex auctoritate*. Metoda może ułatwić interesujący sposób organizacji głoszonego słowa. Posługiwanie się nią jest ponadto istotnym elementem indukcyjnego uzasadniania twierdzeń.

Niniejszy artykuł jest próbą usystematyzowania wiedzy na temat roli argumentacji z autorytetu w wypowiedzi, jaką jest homilia. Powstanie dzięki temu mapa podstawowych wskazań, które w kreowaniu przekazu mogą wpłynąć na proces uprawdopodobnienia treści w głoszonym słowie.

Opracowanie będzie miało następujący porządek. Po pierwsze, opisane zostanie rozumienie perswazji, kluczowe dla homilii. Po drugie, w artykule znajdzie się dookreślenie tego, czym jest autorytet oraz *argumentum ex auctoritate* w kaznodziejstwie. Po trzecie, przedstawione zostaną sposoby realizacji opisanego wcześniej narzędzia perswazji. Posługiwanie się zaproponowanymi w ostatnim punkcie metodami ma stanowić praktyczną propozycję dotyczącą języka religijnego homilii.

1. Perswazja w homilii

Argumentowanie jako jedno z podstawowych pojęć retoryki należy jednocześnie do kluczowych elementów wypowiedzi. Jego struktura pozwala osiągnąć fundamentalny wymiar formułowanej mowy. Jest nim zakres perswazyjny przygotowywanego słowa [Jaroszyński, Jaroszyński 2008: 43–44]. Stawiając tezę, mówca powinien przedstawić racje, które pozwolą na przyjęcie jej przez odbiorców komunikatu. Jest to punkt wyjścia w budowaniu poprawnej perswazji (łac. *persuadere*). Etymologicznie przywołany termin oznacza nakłanianie, namawianie, przekonywanie czy wręcz oczarowanie [Szymanek 2001: 228]. Perswazję można zatem zaliczyć do czynności, która związana jest z szeregiem synchronizowanych ze sobą elementów. Są to czynniki intelektualne, moralne i emocjonalne, kierowane do różnych władz poznawczych człowieka. Celem nadrzędnym jest jednak to, aby „wytworzyć w kimś stan wewnętrzny zwany przekonaniem” [Korolko 1990: 28–29].

Tradycja uzasadniania twierdzeń i posługiwania się różnymi argumentami obecna jest także w homilii. Cenne wydają się w tej perspektywie spostrzeżenia św. Augustyna, który określił retoryczne podstawy kościelnej teorii wymowy.

łowanie wniosków. Krytyka treści obecnych w dyskursie liturgicznym nie może być jednak uznaniowa, tzn. formułowana na podstawie dowolnych narzędzi badawczych. Kluczem do przygotowania wniosków są wyłącznie propozycje zawarte w ramach tzw. analizy dyskursu. Można wymienić tutaj najbardziej powszechne kryteria, takie jak: spójność, intencjonalność, akceptabilność, informatywność, sytuacyjność, intertekstowość [Wilkoń 2002: 30–36].

Zwrócił on uwagę na wyśrodkowanie między głoszoną mądrością nadprzyrodzoną a możliwościami wykorzystania narzędzi wywierania wpływu na odbiorcę. Perswazja jest więc już od antyku przyjmowana jako nieodłączny element głoszenia słowa Bożego [Skwara 1995: 105–106]. Doceniana jest również współcześnie. Teoretycy homiletyki, wyraźnie precyzując zadania związane z głoszeniem słowa, mówią o kształtowaniu człowieka. Podkreślają też proces przemiany odbiorcy, jaki powinien wynikać z przekazu formułowanego przy ambonie [Panuś 2008: 14–15].

W ramach perswazji homiletycznej, podobnie jak w klasycznej retoryce, pojawiają się różne przykłady argumentacji, tzn. celowego oraz trafnego wyrażania myśli [Klementowicz 2012: 659–672, 2014: 111–122]. Jedną z wykorzystywanych struktur jest argumentacja z autorytetu (*argumentum ex auctoritate*). Sumaryczną koncepcję rozumienia tej formy przedstawił Józef Herbut. W swojej propozycji oparł się na obszernym opracowaniu Józefa Marii Bocheńskiego, zatytułowanym *Co to jest autorytet?* [Bocheński 1993: 187–324]³. W retorycznym ujęciu argumentacja z autorytetu jest indukcyjną formą uzasadniania *ad logos*. Pojawiający się w ramach *argumentum ex auctoritate* pogląd wydaje się prawdopodobny, ponieważ podziela go jakaś osoba, grupa osób lub instytucja [Szymanek 2001: 66]. W wymiarze autorytetu instytucjonalnego Maria Załęska wiąże etymologię słowa *auctor* z greckim przymiotnikiem *authentikós*, który oznacza kogoś, kto jest wiarygodny, oraz z rzeczownikiem *authéntes*. W źródłosłowie zacytowany rzeczownik oznacza (rzeczowo lub podmiotowo) jakiś główny czynnik lub kogoś, kto jest inicjatorem pewnych działań [Załęska 2016a: 60].

Analizowany tutaj rodzaj argumentacji nie jest pozbawiony mankamentów. Jego aplikowanie w mowie domaga się zastosowania szeregu założeń dotyczących m. in. tego, czy dana osoba (instytucja), na którą się powołujemy, jest rzeczywiście autorytetem w danej dziedzinie, oraz tego, czy nie zachodzi sytuacja, w której mamy do czynienia z elementami mogącymi zniekształcić sąd przywołanego autorytetu. Pojawia się również zastrzeżenie dotyczące tego, czy wypowiedź została właściwie użyta przez prowadzącego (przygotowującego) argumentację [Szymanek 2001: 66–68]. Mimo zastrzeżeń odnośnie do

---

3 Józef Herbut, podsumowując rozważania Józefa Bocheńskiego, wybrał znaczenia kluczowe dla rozumienia argumentacji z autorytetu. Opisane uzasadnianie zawiera według niego przynajmniej dwie przesłanki. Pierwsza z nich brzmi: „Osoba A jest autorytetem (znawcą, ekspertem) w dziedzinie D”. Druga przesłanka zawiera formułę warunku. Jest on zasadniczy w procesie zaprezentowanego tutaj rozumowania: „Osoba A jest prawdziwa w D”. Całość procesu myślowego należy według Herbuta podsumować stwierdzeniem: „należy uznać zdanie Z wypowiedziane przez A w zakresie D” [Herbut 2004: 51].

formy, jaką jest *argumentum ex auctoritate*, już w starożytności należy ona do popularnej metody uzasadniania twierdzeń [Skwara 1995: 109].

2. Formy *argumentum ex auctoritate* w posłudze słowa

Określenie roli argumentacji *ex auctoritate* nie jest w kaznodziejstwie sprawą oczywistą. Zaproponowany przez Krzysztofa Szymanka schemat: „X twierdzi, że P, zatem: P” [Szymanek 2001: 66] można byłoby bardzo prosto odnieść do głoszenia słowa Bożego. Czy jednak w przepowiadaniu chodzi wyłącznie o autorytet osoby lub grupy osób, których sąd (zdanie) należy w sposób bezkrytyczny przyjąć?

Kwestia autorytetu w kaznodziejstwie dotyczy przede wszystkim obiektywnego źródła, które legitymizuje *ars praedicandi*. Jego nazwanie stanowi element podstawowy w rozumieniu *argumentum ex auctoritate*. Kazus tego, co jest podstawą głoszenia homilii i kazań, można odnaleźć w dokumentach II Soboru Watykańskiego, jak również w późniejszych wypowiedziach Magisterium Kościoła, opublikowanych w formie instrukcji i adhortacji [Broński 1998: 179–187]. Uzupełnieniem rozumienia autorytetu w posłudze słowa Bożego są ponadto treści zamieszczone w *Kodeksie Prawa Kanonicznego* [1983: 762–772] oraz w *Dyrektorium homiletycznym* [2015: 13–36]. Wszystkie te wypowiedzi precyzują, że autorytetem dla przepowiadania jest konkretna treść czytań Pisma Świętego lub innych części Mszy św. Na ich podstawie formułowany jest kerygmat. Chodzi w nim o właściwe zsynchronizowanie biblijnych tekstów lekcjonarza oraz tego, co stanowi przesłanie wynikające ze sprawowanej celebracji. Opisany w ten sposób autorytet jest niejako wyjściowy lub podstawowy w strukturze przygotowania homilii [Klementowicz 2019: 55–56]. Stosując kryteria metodologiczne, można go określić jako autorytet deontyczny, ponieważ opiera się na treści samego Objawienia i jako taki nie podlega zmianie⁴.

Drugą formą autorytetu – obok struktury deontycznej – jest szereg czynników, które pojawiają się w przepowiadaniu, niemniej są konstruktem o typologii pochodnej. Co to oznacza? Otóż nie funkcjonują one w tekście homilii w sposób autonomiczny. Ich znaczenie w kaznodziejstwie jest o tyle ważne, o ile pojawia się w perspektywie głoszonego kerygmatu. W posłudze słowa jest to m.in. twórczość Ojców Kościoła, pisarzy chrześcijańskich, jak również współczesna refleksja teologiczna [Klementowicz 2019: 56]. Taką struk-

4 Takie rozumienie argumentu deontycznego w kaznodziejstwie jest zbieżne ze starożytną tradycją chrześcijańską, w której autorytet dotyczył przede wszystkim przekazywania treści Objawienia [Chlewiński, Majdański 1985: 1161–1162].

turę można określić jako epistemiczną. W praktyce treści te dopiero stają się *argumentum ex auctoritate* [Załęska 2016b: 15]. Jest tak, ponieważ pozostają one w relacji do autorytetu deontycznego, tzn. Pisma Świętego oraz liturgii. Słuchacz słowa, będąc adresatem pogłębienia kerygmatu, rozpoznaje, że przytaczane informacje mają znaczenie niejako drugoplanowe. Rolą homilisty jest wyraźnie dookreślić, że wymieniane przesłanki nie pochodzą wprost z Objawienia, ale rozwijają jego myśl. Mogą także być praktycznym komentarzem do twierdzeń zaczerpniętych z Biblii.

3. Zastosowanie *argumentum ex auctoritate* w homilii

Posługując się argumentem z autorytetu w kaznodziejstwie, należy określić, jak zostanie on wykorzystany w przygotowaniu wypowiedzi. Podstawową możliwość daje aplikowanie go w *inventio* (tzn. w pomyśle na zbudowanie konstrukcji) i *dispositio* (tzn. w układzie tekstu). Interesujące zagadnienie stanowi ponadto zjawisko *ethosu* samego mówcy, które także jest szansą na aplikowanie w homilii *argumentum ex auctoritate*.

3.1. Autorytet w *inventio* tekstu

Określenie kerygmatu dla przygotowywanej homilii nie zawsze jest zadaniem jednoznacznym i prostym. Przesłanie tekstów biblijnych i liturgicznych staje się argumentem deontycznym tylko w sytuacji, kiedy sformułowane jest zgodnie z przyjętymi zasadami. Poprawność działania kaznodziei można sprawdzić w *Dyrektorium homiletycznym*. Dla każdej celebracji w dokumencie dobrane zostały ponadto metody ubogacenia semantycznego, jakie mogą znaleźć się w homilii [Dyrektorium... 2015: 38–138]. Taka budowa omawianego dokumentu to praktyczna pomoc. Może ona służyć uatrakcyjnieniu przekazu. Na bazie struktury deontycznej (autorytet kerygmatu) homilista jest w stanie budować odniesienia intertekstowe. Takie działanie umożliwi włączenie do przepowiadania rozbudowanej refleksji teologicznej, a także innych treści. Jest to szansa, aby posłużyć się przykładem filmu, obrazu religijnego, utworu muzycznego czy generalnie sztuki inspirowanej chrześcijańskim Objawieniem. Zacytowane formy to typowe argumenty *ex auctoritate*. Jako przykłady epistemiczne podają one intelektualne przesłanki (racje) do respektowania postaw, o których (na podstawie kerygmatu) mówi kaznodzieja.

Budowa *argumentum ex auctoritate* w retorycznym *inventio* nie wiąże się wyłącznie z zarysowaną powyżej informacyjną funkcją języka. Deskryptywne podejście do kerygmatu to tylko jedna z możliwości. Alternatywnie można tutaj posłużyć się chociażby strukturą retorycznego *amplificatio*. Przywołany termin pochodzi z języka greckiego (*auksesis*) i dotyczy uwznioślenia lub uszlachet-

nienia prezentowanych twierdzeń [Szymanek 2001: 26]. Jako środek stylistyczny *amplificatio* dotyczy także ujęcia myśli za pomocą dobitnych, wyrazistych lub przykuwających uwagę zagadnień. Ranga prezentowanego tematu zostaje dzięki temu wyraźnie podniesiona. Tym samym urozmaicona zostaje sama argumentacja⁵. Amplifikacja rzeczowa w homilii pozwala na odniesienie do przykładów, które w oczach odbiorców mogą uzasadniać wartość przyjęcia treści biblijnych. Kaznodzieja może wskazać na wybitnych teologów, takich jak św. Tomasz, św. Bonawentura czy św. Augustyn. Zasadne wydaje się przytoczenie interesujących postaci świętych, jak chociażby św. Franciszka, św. Teresy Benedykty od Krzyża czy św. Joanny Beretty Molla. Ich życie, które odzwierciedla treść kerygmatu, jest podstawą uzasadnienia konkretnych postaw, o których chce powiedzieć kaznodzieja. Figura, jaką jest *amplificatio*, może przybrać różne formy praktycznego zastosowania, m.in. jako alegoria, hiperbola czy wreszcie peryfraza [Szymanek 2001: 21–22, 158, 234–235]. Atrakcyjność opisanej struktury stylistycznej zależy jednak wyłącznie od pomysłowości kaznodziei, który dzięki niej może poszerzyć budowaną argumentację inspirowaną treściami lekcjonarza oraz liturgii.

3.2. Autorytet w *dispositio* tekstu

Poza *inventio* argument z autorytetu odgrywa kluczową rolę także w perspektywie retorycznego *dispositio*. W homiletyce kwestia układu treści prezentowana jest w wielu wymiarach. Jednym z nich jest wykorzystanie narracji w posłudze słowa Bożego. Chodzi tutaj o taką strukturę homilii, która w określonej części przybiera formę opowiadania. Na czytelność takiej struktury zwrócono uwagę już w starożytności. Marek Skwara, dokonując analizy perswazji retorycznej Arystotelesa, przywołuje zdanie Stagiryty, który pyta o pierwszeństwo „przykładów i przypowieści”, pierwszeństwo, które ludzie przyznają tej formie uzasadniania twierdzeń wobec form rozumowania dedukcyjnego [Skwara 1994: 141]. Udzielona odpowiedź wydaje się wciąż aktualna. Otóż zdaniem Arystotelesa przykłady i przypowieści są lepiej znane słuchaczom. Stagiryta

---

5 Stosowanie amplifikacji poszerza praktyczny wydźwięk argumentacji. Układ zaprezentowanej figury stylistycznej wprost może nawiązywać do wolitywnych i afektywnych władz człowieka. Uwznioślenie lub uszlachetnienie prezentowanego w mowie zagadnienia jest bowiem w stanie wpłynąć na sąd odbiorcy. Przykładowo chodzi o pozytywne nastawienie słuchacza do ukazanej postaci lub jej postępowania. Wtedy budowana jest argumentacja afektywna. *Amplificatio* może także pobudzać do naśladowania konkretnych zachowań danej osoby, np. w formie powielania jej szlachetnych czynów lub realizowanej w życiu drogi cnót. Słuchacze stają się wtedy odbiorcami argumentacji odnoszącej się do woli człowieka.

zwraca ponadto uwagę, że człowiek w swojej strukturze bardziej skłonny jest wierzyć świadkom, a jego zdaniem przykłady i przypowieści mają właśnie charakter formułowanych świadectw [Skwara 1994: 141].

Przytoczona metodologia pracy nad tekstem nie jest obca pierwszym wiekom chrześcijaństwa [Skwara 1995: 113]. Św. Jan Chryzostom w formule panegiryku dostrzega szansę na użycie opowiadania lub przykładu, co według niego pozwala też na zastosowanie argumentacji *ex auctoritate*. W praktyce głoszący mógł w przekazie posłużyć się opinią osób świętych, zdaniem postaci wybitnych lub znanych w kręgu chrześcijańskiego świata [Oliynyk 2013: 101–102]. Poszukiwanie nowych sposobów komunikacji Objawienia sprawia, że z czasem narracja upowszechnia się. Dzieje się tak dlatego, że jest ona naturalnym i prostym sposobem wyrażania treści teologicznych. Narratywny charakter homilii pozwala ponadto włączyć ludzkie doświadczenie w aktualizowaną przy ambonie historię zbawienia [Karczewski 2015: 18–24]. Narracja służy także w pewien sposób procesualności tekstu. W założeniu sprzyja temu, by poszczególne elementy wypowiedzi sukcesywnie prezentowane były słuchaczom [Klementowicz 2020: 14–18].

W praktyce posługi słowa narracja może być realizowana na cztery sposoby. Pierwsza propozycja to głoszenie słowa, które w pełni pokrywa się z opowiadaniem. Taka struktura stanowi „udramatyzowaną parafrazę opowiadania biblijnego”. Druga z form to kazanie z „opóźnionym opowiadaniem”. Punktem wyjścia jest tutaj sytuacja słuchaczy, na którą odpowiada się przygotowaną narracją. Kolejny z przykładów opiera się na tekście biblijnym, który przerywany jest problemem egzystencjalnym, jaki następnie rozwija głoszący słowo. W ostatniej propozycji udramatyzowany przekaz biblijny pojawia się naprzemiennie z treściami kaznodziejskiego komentarza [Karczewski 2016: 56]. W każdej z zaprezentowanych propozycji funkcjonują określone zasady nadawania przekazowi biblijnemu formy opowiadania. Chodzi tutaj nie tylko o wprowadzenie pierwszo- lub trzecioosobowego narratora. Istotne wydaje się właściwe używanie kategorii czasu i miejsca. Ważne jest też odpowiednie udramatyzowanie pojawiających się w opowiadaniu osób [Karczewski 2016: 54–56]. Ostatni z wymiarów pozwala na wprowadzenie do całej struktury argumentacji *ex auctoritate*. Konkretnie postaci mogą bowiem podejmować działania, rozstrzygać problemy, formułować sądy i decyzje. Na podstawie renomy przytoczonych autorytetów lub znajomości przez odbiorców konkretnych sylwetek kaznodzieja może budować skuteczną perswazję. Przekaz literacki jest tutaj polem do wykazania twórczej aktywności. Jej kształt musi być jednak spójny z przekazem biblijnym. W taki sposób autorytet (obecny w strukturze narracyjnej) nie tylko może sprzyjać utwierdzeniu określonych

postaw w odbiorcach. Narracja jako świadectwo sprzyja też uprawdopodobnieniu, do którego zmierzać powinien cały tok rozumowania kaznodziei.

3.3. Mówca jako autorytet

Poza obecnością argumentum *ex auctoritate* w *inventio* i *dispositio* fundamentalna wydaje się jeszcze rola samego kaznodziei. Paradoksalnie może on być dla odbiorców autorytetem. Załęska, odwołując się do etymologii i ewolucji semantycznej terminu *autorytet*, akcentuje jego obecność „w złożonej siatce pojęciowej, obejmującej także takie terminy pozytywne jak *ethos*, władza, charyzma, status, reputacja, szacunek” [Załęska 2016a: 59]. Zagadnienie mówcy jako autorytetu dotyczy zatem wyjątkowej sytuacji. Nie chodzi tutaj o możliwość przyjęcia informacji na podstawie analizy zawartości danej wypowiedzi. Rozstrzygającym kryterium jest wiarygodność samego nadawcy.

Sprawa etosu mówcy nie jest jednak oczywista w argumentacji. W procesie uzasadniania twierdzeń może bowiem dojść do wielu sytuacji skomplikowanych. Jedną z nich jest niebezpieczeństwo tzw. kolistości wypowiedzi. W tym wypadku autorytet przekazywałby wiedzę o sobie samym. Mógłby zatem stwierdzić: „jestem wiarygodny”, „zasługuję na zaufanie”, „prawdomówność zagwarantowała mi osiągnięcie sukcesu”. Przytoczona kolistość w praktyce wiąże się z tym, że mówca nie buduje żadnej argumentacji. Jego rolą jest wyłącznie orzekanie czegoś na swój temat. Z punktu widzenia logiki taka argumentacja nastręcza bardzo wielu trudności [Budzyńska: 2013: 253–274].

W *ars praedicandi* autoreferencjalne kreowanie własnego wizerunku, przypisywanie sobie prerogatyw lub cech jest z gruntu nietrafione. Nie tylko ma znikomą wartość argumentacyjną. Jest też przejawem braku szacunku dla odbiorcy. To sam słuchacz powinien w ciągu wypowiedzi identyfikować kolejne elementy uprawdopodobnienia jakiejś teologicznej tezy. Etos kościelnego mówcy ma natomiast wartość pomocniczą. Osobista wiarygodność może stać się uzupełnieniem argumentacji logicznej (zaczepniętej z kerygmatu). Chodzi tutaj o sytuację, w której kaznodzieja społecznie cieszy się szacunkiem, zaufaniem, jest przykładem postępowania moralnego. Dzięki temu może on własną postawą wpływać na proces uprawdopodobnienia głoszonych treści. W tym wymiarze formułowane przez niego sądy, imperatywy moralne, zalecenia mają większą siłę oddziaływania niż w sytuacji braku społecznej akceptacji dla postaw życiowych czy zachowań duchownego.

4. Podsumowanie

Struktura, jaką jest *argumentum ex auctoritate*, nie może być w wypadku homilii precyzyjnie opisana wyłącznie w ramach jednego opracowania.

Niniejszy artykuł stanowi próbę uszczegółowienia tego, co dotyczy tej formy uzasadniania twierdzeń w procesie perswazji. Jest to jednak niejako otwarcie szerszej dyskusji. Jej kontynuacją może być określenie zasad posługiwania się autorytetem w ramach różnych figur retorycznych. Przybliżone działanie nabiera znaczenia w perspektywie odbiorców tekstów przepowiadania. Chodzi w nim o pracę nad poprawą czytelności i przejrzystości budowanej wypowiedzi. Dzięki temu istnieje szansa na lepsze rozumienie oraz przyswajanie twierdzeń teologicznych, których recepcja często przekracza możliwości odbiorców.

Bibliografia

- Bocheński Józef Maria (1993), *Co to jest autorytet?*, w: *Logika i filozofia. Wybór pism*, Warszawa, s. 187–324.
- Broński Włodzimierz (1998), *Homilia w nauczaniu Kościoła współczesnego*, „Resovia Sacra. Studia Teologiczno-Filozoficzne Diecezji Rzeszowskiej”, s. 179–187.
- Budzińska Katarzyna (2013), *Retoryczne strategie poznawcze*, „Przegląd Filozoficzny – Nowa Seria”, nr 2. DOI: 10.2478/pfns-2013-0028.
- Chlewiński Zdzisław, Majdański Stanisław (1985), *Autorytet*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 1, red. Feliks Gryglewicz, Romuald Łukaszyk, Zygmunt Sułowski, Lublin, kol. 1161–1168.
- De Beaugrande Robert-Alain, Dressler Wolfgang Ulrich (1990), *Wstęp do lingwistyki tekstu*, przeł. Aleksander Szwedek, Warszawa.
- Dyk Stanisław (2017), *Homilia w osmozie z teologią liturgiczną*, „Polonia Sacra”, z. 47, s. 27–43. DOI: <http://dx.doi.org/10.15633/ps.2131>.
- Dyk Stanisław, Klementowicz Michał, Wyrostkiewicz Michał (2019), *Słowo aktualne. Przepowiadanie a kwestie społeczne*, Gorzów Wielkopolski.
- Dyrektorium homiletyczne* (2015), Poznań.
- Herbut Józef (2004), *Elementy metodologii filozofii. Skrypt do wykładu*, Lublin, <https://tinyurl.com/ydw327zj> [dostęp: 21 stycznia 2021].
- Jaroszyński Czesław, Jaroszyński Piotr (2008), *Kultura słowa. Podstawy retoryki klasycznej. Teoria i ćwiczenia*, Szczecinek.
- Karczewski Radosław (2015), *Koncepcja obrazowości przepowiadania. Studium homiletyczne*, praca doktorska obroniona na Wydziale Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, w: Archiwum Uniwersyteckie KUL.
- Karczewski Radosław (2016), *Przepowiadanie narracyjne jako forma dotarcia do współczesnego człowieka*, „Roczniki Teologiczne”, z. 12, s. 47–59. DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rt.2016.63.12-4>.

- Klementowicz Michał (2012), *Funkcjonowanie argumentacji ad logos na przykładzie wybranych homilii Arcybiskupa Stanisława Wielgusa*, w: *Omnia transeunt – Caritas manet. Księga jubileuszowa dedykowana Księdzu Profesorowi Władysławowi Głowie w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. Helena Słotwińska, Leszek Pintał, Michał Wyrostkiewicz, Sandomierz, s. 659–672.
- Klementowicz Michał (2014), *Obecność argumentów w odniesieniu do woli (movere) na przykładzie wybranych homilii i kazań Arcybiskupa Stanisława Wielgusa*, w: *Jak przepowiadać dziś? Głoszenie słowa Bożego w służbie chrześcijańskiej wiary*, red. Stanisław Dyk, Wojciech Czupryński, Olsztyn, s. 111–122.
- Klementowicz Michał (2019), *Intertekstowość w homilii*, „Roczniki Teologiczne”, z. 12, s. 53–64. DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rt.2019.66.12-4>.
- Klementowicz Michał (2020), *Procesualność w tekście homilii*, „Seminare. Poszukiwania Naukowe”, nr 1, s. 11–20. DOI: <http://doi.org/10.21852/sem.2020.1.01>.
- Kodeks Prawa Kanonicznego* (1983), Poznań.
- Korolko Mirosław (1990), *Sztuka retoryki. Przewodnik encyklopedyczny*, Warszawa.
- Oliynyk Andriy (2013), *Συγκατάβασις τὸ φαινόμενον. Interpretacja reguł kaznodziejskich św. Jana Chryzostoma w pismach Anthony’ego Coniarisa jako przykład współczesnej homiletyki prawosławnej*, Kraków.
- Panuś Kazimierz (2008), *Sztuka głoszenia kazań*, Kraków.
- Skwara Marek (1994), *O Arystotelesowskiej teorii dowodzenia retorycznego*, „Pamiętnik Literacki”, z. 4, s. 130–152.
- Skwara Marek (1995), *O teorii retorycznej św. Augustyna*, „Pamiętnik Literacki”, z. 4, s. 99–118.
- Szymanek Krzysztof (2001), *Sztuka argumentacji. Słownik terminologiczny*, Warszawa.
- Wilkoń Aleksander (2002), *Spójność i struktura tekstu. Wstęp do lingwistyki tekstu*, Kraków.
- Załęska Maria (2016a), *Autorytet i argument z autorytetu w kontekście krytyki: ipse dixit, ergo...?*, w: *Retoryka – wiedza – krytyka*, red. Maria Załęska, Warszawa, s. 57–82.
- Załęska Maria (2016b), *Krytyka wiedzy specjalistycznej. Między kryteriami merytorycznymi a interpersonalnymi*, w: *Retoryka – wiedza – krytyka*, red. Maria Załęska, Warszawa, s. 5–24.

Michał Klementowicz

***Ex Auctoritate* Argumentation in Justification of Theorems in Homily Texts**

Each public speech (including the homily) should be associated with showing the right which serves as the basis for accepting the presented statements. This is one of the fundamental features of the correct construction of a statement. The theological content of a homily can be presented on the basis of the classical form of *argumentum ex auctoritate*. As an inductive structure, this argument may promote specific ways of organising the whole speech. Firstly, in the rhetorical *inventio* structure, it allows the author to control the semantic coherence of the text. Secondly, in the structure of *dispositio*, the authority can make for an interesting use of rhetorical narrative in homily text. Thirdly, *argumentum ex auctoritate* can be used to build the *ethos* of the preacher. Thanks to the above proposals, it is possible to influence the processuality of the text, which may determine the recognition and assimilation of the different key elements, both of which are crucial for preaching.

KEYWORDS: argument; authority; homily; language; rhetoric.

dr Michał Klementowicz, ks. [ORCID: 0000-0001-5375-7961] – adiunkt w Katedrze Homiletyki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; zainteresowania badawcze: zastosowanie narzędzi lingwistyki tekstu w tekstach liturgicznego głoszenia słowa, antyczne osiągnięcia retoryki, wykorzystywane przez Ojców Kościoła, apologetów oraz pisarzy chrześcijańskich.

